

дати простір для гри, дискусії, творчості. Казка – це універсальний ресурс, який працює в умовах школи, інклюзії, і навіть... укриття.

Список використаних джерел:

1. Василюк А., Кіт Г. Учні покоління альфа: специфіка навчання в умовах школи і ступеня. *Інновації в дошкільній і початковій освіті*. 2025. № 1(3). С. 8-20.
2. Кіт Г.Г., Шиманська Г.С. Вплив емоційного інтелекту на добробут молодшого школяра в умовах НУШ. *Добробут здобувачів освіти та учителів у сучасних умовах освітнього простору та соціуму: матеріали міжвуз. (заочної) наук.-практ. конф. (до 100-річчя Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії)* (26 лют. 2021 р.). Хмельницький: ПП «А.В.Царук», 2021. С. 70-72.
3. Парфан О. Казка: навчання, виховання, мотивування. Дидактичні казки на уроках англійської мови. Учитель початкової школи. 2020. № 5-6. С. 13-14. URL: file:///C:/Users/Galina/Downloads/UPSh_2020-6_p13.pdf
4. Чорна О.О. Роль та методичні прийоми роботи з казкою на уроках англійської мови як засіб формування позитивної мотивації навчання. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2019. № 65. Т. 1. С. 136-139. URL: <https://surl.li/vgitgv>
5. Wasyluk A., Kit H. O współczesnych technologiach nauczania inkluzyjnego. *Pedagogika Społeczna. WSNS Pedagogium*. Warszawa, 2021. Nr 1-2. S. 273-283.

ВИВЧЕННЯ РІВНЯ КУЛЬТУРИ МОВЛЕННЄВОЇ ПОВЕДІНКИ УЧНІВ НА УРОКАХ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Дерун Єгор, здобувач ступеня вищої освіти «магістр»

Науковий керівник: Пугачова К.С., докторка філософії (Phd)

Вінницький державний педагогічний університет

імені Михайла Коцюбинського

Одним із стратегічних завдань сучасного реформування системи освіти є її переорієнтація на особистісний розвиток учнів. У зв'язку з цим актуальною стає така організація освітнього процесу, підбір таких методів, які б забезпечували

необхідні умови для виявлення та розвитку індивідуальності кожної дитини, долучення учнів до загальнокультурних цінностей, відповідність зовнішніх форм поведінки нормам моралі.

Педагогічним працівникам важливо знати, з яким обсягом культурних звичок повинна прийти дитина до школи, як закласти в ній основи культури спілкування, які в майбутньому допоможуть їй правильно і чемно організувати міжособистісну комунікацію [1; 3].

В основі культури спілкування лежить глибоко соціальне моральне почуття – повага до людини, до законів людського суспільства. Аби поважали тебе, треба поважати інших, поводитися так, щоб не викликати в людей осуду, неприязні. Культура людських взаємин не тільки особиста справа, а й суспільна. Не можна вважати культурною людину, яка ставиться до інших без поваги, груба в поведінці, не зважає на норми людських взаємин, ігнорує правила пристойності.

Історико-педагогічний аналіз проблеми виховання культури спілкування учнів засвідчив значний інтерес до неї з боку сучасних науковців. Так, вивченню психолого-педагогічних основ культури спілкування та лінгводидактичних засад її формування присвячені праці Г. Балла, Н. Бутенко, Н. Гавриш, І. Зязюна, І. Синиці, Г. Тарасенко, Т. Чмут, П. Щербаня та ін.

І все ж, попри значну зацікавленість сучасних дослідників проблемою спілкування, не до кінця з'ясованим залишається питання виховання культури спілкування в учнів на уроках іноземної мови. Зокрема, нагального подолання потребують суперечності між вимогами сучасного суспільства щодо культури спілкування учнів і реальним рівнем їхньої компетентності у спілкуванні; між вимогами до толерантного, особистісно орієнтованого спілкування та обмеженими можливостями його досягнення за умов застосування традиційних шляхів, форм, методів та засобів навчання; між теоретичною підготовленістю учнів у сфері спілкування та рівнем оволодіння ними практичними способами його організації; необхідністю постійного самовдосконалення у спілкуванні та здатністю учнів до рефлексії.

Наукове поняття культури спілкування пов'язане передусім із категорією діяльності, через яку можна пояснити формування культури спілкування як «засвоєння особистістю засобів діяльності спілкування, що дозволяє цій особистості повною мірою реалізувати себе та свої цілі, свій творчий потенціал, виявити процесуальний характер культури спілкування» [2, 15].

Культура спілкування, на думку фахівців, виявляється безпосередньо в різних видах діяльності і має свої індивідуальні риси. Так, у ній можна впізнати особистісні прояви: пластичність, ригідність, домінантність та різновидність рольової поведінки. Щодо культури мовленнєвого спілкування важливо зауважити на його специфіці та основних ознаках: *чіткість, багатство, виразність, багатоплановість, адекватність мовлення освітнім завданням, здатність планувати мовлення й керувати ним.*

Культура мовлення є комплексною лінгводидактичною проблемою та охоплює оволодіння технікою мовлення, засобами логіко-емоційної виразності читання і мовлення, умінням підготуватися до мовленнєвої дії відповідно до характеру мовлення, з урахуванням психологічних особливостей співрозмовників і їхніх можливостей сприймання. *«Культура спілкування – це соціально значущий показник здібностей людини, уміння здійснювати свої взаємостосунки з іншими людьми, здібності та вміння сприймати, розуміти, засвоювати, передавати зміст думок, почуттів, у процесі вирішення конкретних завдань навчання та виховання»* [3, 41].

Під культурою спілкування учнів ми розуміємо дотримання дитиною норм і правил спілкування з дорослими й дітьми, заснованих на повазі та доброзичливості, а також ввічливу поведінку в суспільних місцях (у дошкільному закладі, школі, музеї, театрі, на спортивному майданчику тощо) та у родинному побуті.

З метою з'ясування рівня культури спілкування учнів на уроках іноземної мови ми радимо запропонувати учням двох паралельних класів серію мовленнєвих ситуацій для рефлексії власного мовлення. У вільний від уроків час доречно індивідуально проводити розмови з учнями, спостерігати за

правильністю вимови слів, точністю та ясністю дитячих відповідей, логічністю їхньої мовленнєвої поведінки, доречністю вибору манери триматися, виразністю й емоційністю дитячого мовлення, адекватністю його меті спілкування, враховувати характеристику комунікативних здібностей учнів, надану вчителями.

Наведемо приклади таких завдань.

Завдання 1. Ти зайшов у чужий клас. Що ти зробиш? Якими словами привітаєшся? Як ще можна сказати?

Завдання 2. Ти побачив (побачила) у класі новеньку дівчинку. Ти підійшов (підійшла) до неї і сказав (сказала): «...». Про що ти у неї запитаєш? Що зможеш розповісти про себе?

Завдання 3. Ти щось розповідаєш друзям, але раптом розумієш, що тебе не слухають. Як ти привернеш увагу оточуючих до своєї розповіді? Що при цьому будеш казати?

Завдання 4. Ти готуєшся до уроку біля своєї парти. Тебе випадково штовхнули. Що ти на це скажеш? Чи покажеш виглядом, що не ображаєшся?

Завдання 5. На перерві ти пропонуєш друзям пограти у веселу гру і помічаєш, що одна з дівчаток засмучена. Чи наполягатимеш ти на участі її у грі? Якими словами звернешся до цієї дівчинки? Що їй запропонуєш?

Завдання 6. Настав час йти додому. Що ти казатимеш іншим дітям? Як прощатимешся з учителькою?

Завдання 7. У магазині тобі сподобалась іграшка. Якими словами ти звернешся до мами, яка не планувала купувати тобі п'яту за тиждень іграшку? Про що будеш просити продавця?

Завдання 8. Подумай, чи уважно слухають тебе твої друзі? Учителька? Рідні? Якою має бути твоя розповідь, аби її хотіли почути?

Відповіді учнів на мовленнєві ситуації засвідчать знання ними правил етичного спілкування, наявність досвіду використання формул мовленнєвого етикету, ситуативних мовленнєвих реплік. Можна визначити, наскільки учні спроможні об'єктивно оцінити себе як співрозмовника, гнучко відреагувати на

негативну реакцію оточуючих.

Наш досвід вивчення рівня культури мовленнєвої поведінки переконує, що традиційними виразами в ситуації привітання є: *добрий день, доброго ранку*; в ситуації привернення уваги: *скажіть, будь ласка, послухайте*; в ситуації прохання: *дай, дайте, зроби, зробіть, я дуже прошу*; в ситуації співчуття: *не звертай уваги, не думай про це, я тебе розумію*; в ситуації вибачення: *вибач, я ненавмисне, пробачте мені, не сердься на мене*; в ситуації прощання: *до побачення, на все добре*. Інших мовленнєвих формул учні не використовують, на реакцію-відповідь не розраховують. Більшість учнів не готова ініціювати спілкування з однолітками та дорослими.

Можна умовно визначити три рівні культури спілкування учнів: високий, достатній, елементарний.

До *високого рівня* культури спілкування доцільно віднести учнів, які виявляють бажання спілкуватися як з дорослими, так і з однолітками, прагнуть обміну цікавими повідомленнями; спроможні точно й логічно висловити власну позицію, правильно дібрати слова для адекватної передачі основної ідеї, доцільно застосовують виразні засоби для створення відповідного настрою співрозмовника; дотримуються при вирішенні мовленнєвих ситуацій морально-етичних норм, готові з повагою поставитися до учасників комунікації; розуміють важливість взаєморозуміння між співрозмовниками, здатні редагувати власне повідомлення для однозначного розуміння пропонованої інформації, не вимагають повторної презентації повідомлення; правильно користуються немовними комунікативними засобами.

Достатній рівень культури спілкування фіксують у школярів, які вибірково ставляться до можливості поспілкуватися з однолітками й дорослими, виявляють сумнів у доцільності спільної діяльності; не завжди ясно формулюють власну думку, з помилками добирають відповідні мовні засоби для створення певного образу, настрою, ігнорують значення виразності задля активізації уваги співрозмовника; не завжди виявляють гуманне ставлення до оточуючих, орієнтуються передусім на власні почуття, настрої, бажання; не спроможні

сприйняти повідомлення з першої презентації, потребують його редагування або попередньої підготовки для розуміння ситуації мовлення; манера триматися при спілкуванні потребує нагадування, порад дорослого.

До *елементарного рівня* культури спілкування слід віднести учнів, які уникають спілкування з оточуючими, не прагнуть до соціальних контактів; їхнє мовлення містить багато помилок щодо конструкції, нормативності вимови, застосування інтонаційних засобів; при розв'язанні мовленнєвої комунікації учні не дотримуються моральних норм, враховують лише власну позицію, не здатні уявити себе на місці співрозмовника, дослухатись до його повідомлення, відчути його настрій, налаштованість на спілкування; немовні засоби використовуються епізодично.

Надзвичайно важливо своєчасно вносити корективи у мовленнєву поведінку учнів, вчити їх враховувати умови спілкування (безпосереднє чи опосередковане, усне чи писемне), міру знайомства співрозмовників, їхній соціальний статус (батьки, рідні люди, педагогічні працівники, друзі, однолітки, учні, менші за віком тощо).

Корекційна робота, на нашу думку, має проводитися на уроках іноземної мови, української мови або заняттях з мовленнєвого спілкування, а також у позанавчальний час (перерви, екскурсії, групові морально-етичні бесіди, безпосереднє спілкування тощо).

Список використаних джерел:

1. Гавриш Н.В. Діти і соціум: Особливості соціалізації дітей дошкільного та молодшого шкільного віку: *Монографія*. Луганськ: Альма-матер, 2006. 464 с.
2. Редько В.Г. Концепція компетентісно орієнтованого навчання іноземних мов учнів. Київ : Конві Прінт, 2018. 36 с.
3. Тесліна О.В. Інноваційні форми роботи на уроці англійської мови. 2022. № 3. С. 41-46.